

Historie vodní tvrze ve Velké Polomi

První historická zmínka o obci Velká Polom pochází z 15. května 1288, kdy se hovoří o jakémsi nám prozatím blíže neznámém Weikhardu z Polomi. Tento Weikhard je považován za zakladatele obce i zdejšího sídla – vodní tvrze.

Další zmínka o Polomi pochází z roku 1377, kdy byla majetkem Jindřicha Bítovského z Bítova a na Hrabyni (obě obce leží nedaleko Polomi) a jeho potomků. Krátce drží polomské statky v letech 1409 – 1413 Ondřej z Tvorkova, avšak hned poté je opět v rukou Bítovských, kteří Polom obratem prodávají rodu Donát.

Za Donátů byl kolem roku 1416 k názvu obce připojen přídomek „Velká“, aby se obec odlišila od nedaleké Pusté Polomi. Velkopolomská tvrz se tehdy stala významným sídelním místem. Starý a nedostačující objekt byl výrazně přestavěn a upraven do podoby menšího vodního hradu, který takto pevně odolával nepokojům v dobách husitských bojů. Obrana byla soustředěna především na vysokou kamennou obvodovou zeď, která stínila objekty po obvodu a nádvoří. Sídlo již v té době bylo součástí areálu hospodářského dvora, zmiňovaného na konci 14. století.

Velkopolomská tvrz je poprvé historicky zmiňována až v roce 1464. Tato zmínka souvisí se zajímavou historickou událostí. Toho roku vyvrcholil spor o vlastnictví tvrze a statků. Beneš z Hustopeč zvaný Milotický (podle Milotic nad Bečvou) se rozhodl získat majetek silou a oblehl velkopolomskou tvrz, na které byl opevněn Zbyněk z Heraltic. Tvrz se nájezdu ubránila, avšak zůstal jí lidový název Milotička, podle pána z Milotic.

V roce 1484 končí prodejem velkopolomského panství bratřím Osinským z Žitné éra slavného rodu Donátů. Není bez zajímavosti, že potomci tohoto rodu žijí dodnes v Belgii. Již v roce 1530 se sňatkovou politikou stávají majiteli Velké Polomi Pražmové z Bílkova - rod, který se zde měl udržet více než půl druhého století. Za jejich hospodaření došlo od roku 1573 do konce 16. století k renesanční přestavbě zastaralé a nepohodlné gotické tvrze. Po této stavební akci se o tvrzi v některých pramenech mluví dokonce jako o zámku.

Výsledkem stavební úpravy gotické tvrze bylo snížení objektu o jedno, patrně obranné patro, a zastřešení stanovými střechami, které nahradily starší pultové střechy. Okna a vstupy byly opatřeny pískovcovými ostěnými, jejichž pozůstatky a torza lze dodnes na objektu tvrze hojně vidět. Vnitřní vybavení tvrze odpovídalo standardu tehdejších renesančních sídel, které poskytovaly svým majitelům poměrně pohodlné bydlení při zachování některých dosavadních obranných prvků, jakými byl převážně hluboký vodní příkop.

V roce 1676 postihl tvrz ničivý požár, po kterém však byla opět důkladně opravena. Dne 4. května 1680 kupuje velkopolské panství i s tvrzí Jiří Štěpán Bruntálský z Vrbna. Bruntálští již na tvrzi nesídlili. Jejich oblíbeným sídlem byl zámek ve Velkých Heraldicích na Opavsku. Velkopolomská tvrz se stala sídlem vrchnostenského purkrabího, který v zastoupení panstva hospodařil. Po Jiřího smrti v roce 1682 se mezi jeho dědici rozpoutal vleklý boj, který vyústil v odprodání velkopolomského panství cisterciáckému klášteru na Velehradě. Ti Velkou Polom připojili ke svému bolatickému panství, které bylo spravováno pomocí klášterního administrátora. V roce 1702 projevil o panství zájem svobodný pán Jindřich Vilém Vlček z Dobré Zemice (dnes Dobrá u Frýdku). Klášter neváhal zbavit se panství daleko od Velehradu, které bylo nevýnosné a na tuto vzdálenost těžko spravovatelné. Jindřich Vilém připojil Velkou Polom ke svému klimkovickému panství. Ani Vlčkové na zdejší tvrzi již nesídlili. Oblíbeným sídlem jim by zámek v Klimkovicích a sňatkem získaný rakouský hrad Kreuzenstein nedaleko Vídně. Vlčkové z Dobré Zemice (poněmčeně Wilczek von Guttenland) brzy získali kromě Velké Polomi i statky Porubu, Polanku, Vrbici, Hrušov, Heřmanice a Slezskou Ostravu. Z méně významného rodu se v průběhu několika málo staletí vyhoupli na samou špičku šlechtické elity na Ostravsku. Posledním šlechtickým majitelem tvrze ve Velké Polomi byl Jan Maria

Josef Antonín Vlček (n. 1861 +1929), syn významného mecenáše vědy a cestovatele Jana Nepomuka Marii Vlčka z Dobré Zemice (n. 1837 +1922). Za celou dobu vlastnictví Velké Polomi Vlčky byla tvrz pouze sídlem vrchnostenských úředníků, nebyla proto nijak výrazně stavebně upravována., spíše jen udržována. Nedotkly se jí proto žádné výraznější přestavby v moderním barokním slohu a tvrz si tak do dnešních dob uchovala mnoho ze své renesanční dispozice. Změna ve využití tvrze nastala v roce 1805, kdy přestala být Velká Polom sídlem správy panství. Tvrz byla přeměněna na sýpku a byty pro dvorskou čeleď.

Konec feudálních vlastníků dvora a tvrze znamenal rok 1924, kdy zbytkový statek v rámci pozemkové reformy zakoupil velkostatkář Antonín Kubíček. V jeho vlastnictví tvrz přečkala v udržované podobě i 2. světovou válku. Po válce nechává statkář Kubíček ještě na zchátralou tvrz zhotovit novou střechu, aby zabránil dalšímu chátrání. Jeho snahy o další opravy zastavil rok 1948, kdy byla tvrz i se dvorem a pozemky nelegálně zestátněna. V areálu dvora a tvrze byl zřízen státní statek, za jehož působení tvrz rychle zchátrala za nemalého přispění do tvrze nastěhovaných nepřizpůsobivých občanů, kteří objekt postupně zdevastovali. V 70. a 80. letech byly organizovány dobrovolné brigády hnutí Brontosaurus, které měly tvrz připravit na rozsáhlejší rekonstrukci. K tomu však bohužel nedošlo, a tak se stalo, že se vlivem podmáčení sesula do bývalého příkopu vnější zeď východního křídla. Tvrz postupně více a více zarůstala nálety vegetace, jejíž agresivní růst narušoval zdivo a statiku celého objektu. Postupem času se zřítily všechny vnitřní příčky a propadla se velká část sklepů. Takto se tvrz dočkala roku 1989 a navrácení potomkům statkáře Kubíčka v rámci restitucí. Jelikož však obnova tvrze byla nad rámec jejich finančních možností, stal se památkově chráněný objekt předmětem dalších prodejů. Tento trend pokračuje i v současnosti. Každý z vlastníků měl velkolepé plány, ze kterých však bohužel vždy sešlo. Je smutné, že takřka 19 let od obnovy demokracie v České republice žádný z vlastníků do údržby či obnovy této cenné památky neinvestoval žádné prostředky, které by zabránily jejímu dalšímu nevratnému rozpadu. Objekt velkopolomské tvrze je tvořen masivní patrovou čtyřkřídlovou budovou na půdoryse obdélníku o rozměrech cca 36 x 34,5 m s lehce zalomenou vnější západní frontou. Toto zalomení může být zapříčiněno přizpůsobením se starší dispozici při jedné z přestaveb. Stěny tvrze, které mají sílu kolem 1 m, jsou kamenné, cihlové, či promísené z kamene a cihel, což opět svědčí o složitosti úprav a přestaveb. Vnější východní stěna je sesutá. Nároží tvrze zpevňují dochované masivní pilíře o výšce takřka 6,5 m (pátý pilíř je umístěn ve 2/3 jižní fronty). Vstup do objektu je prolomen v západním křídle. Dnes má podobu zachovalé brány s půlkruhovým zakončením. Do brány původně ústil most přes dnes částečně zavezený příkop. Příkop původně obepínal tvrz ze všech stran. Dodnes se zachoval pouze na východní a částech jižní a severní strany. Průjezdem v západním křídle se vstupuje na obdélné nádvoří (cca 16 x 19 m), v jehož jihovýchodním nároží je umístěna bývalá studna neznámé hloubky (v současnosti zasypána na úroveň pouze 3 m). Většina tvrze, vyjma prostoru nádvoří, je podsklepena sklepy s kamennou valenou klenbou. Právě tyto sklepy v současnosti nejvíce podléhají destrukci. V interiéru obvodových budov není dochována žádná příčka, o jejich existenci víme pouze díky jejich otiskům na obvodových zdech. Stěny tvrze jsou prolomeny velkým množstvím stavebních otvorů rozličného stáří, což svědčí o složitém stavebním vývoji. Stejně tak druhotné i originální užití architektonických prvků v podobě pískovcových ostění. V severozápadním a jihovýchodním nároží ční jako memento doby k obloze dva novodobé cihlové komíny. Smutný pohled na tvrz podtrhuje fakt, že celý její areál je hustě zarostlý bujnou náletovou vegetací. Snad se již brzy zablýská této historicky a architektonicky cenné památce na lepší časy.

Autor: Jiří Tichánek

Dovětek starostky obce: v případě zájmu o podrobnější informace máte možnost si zakoupit na Obecním úřadu nebo ve veřejné knihovně ve Velké Polomi, příp. informačním centru v Hájí ve Slezsku, publikaci „Historie vodní tvrze ve Velké Polomi“

Ing. Ludmila Bubeníková